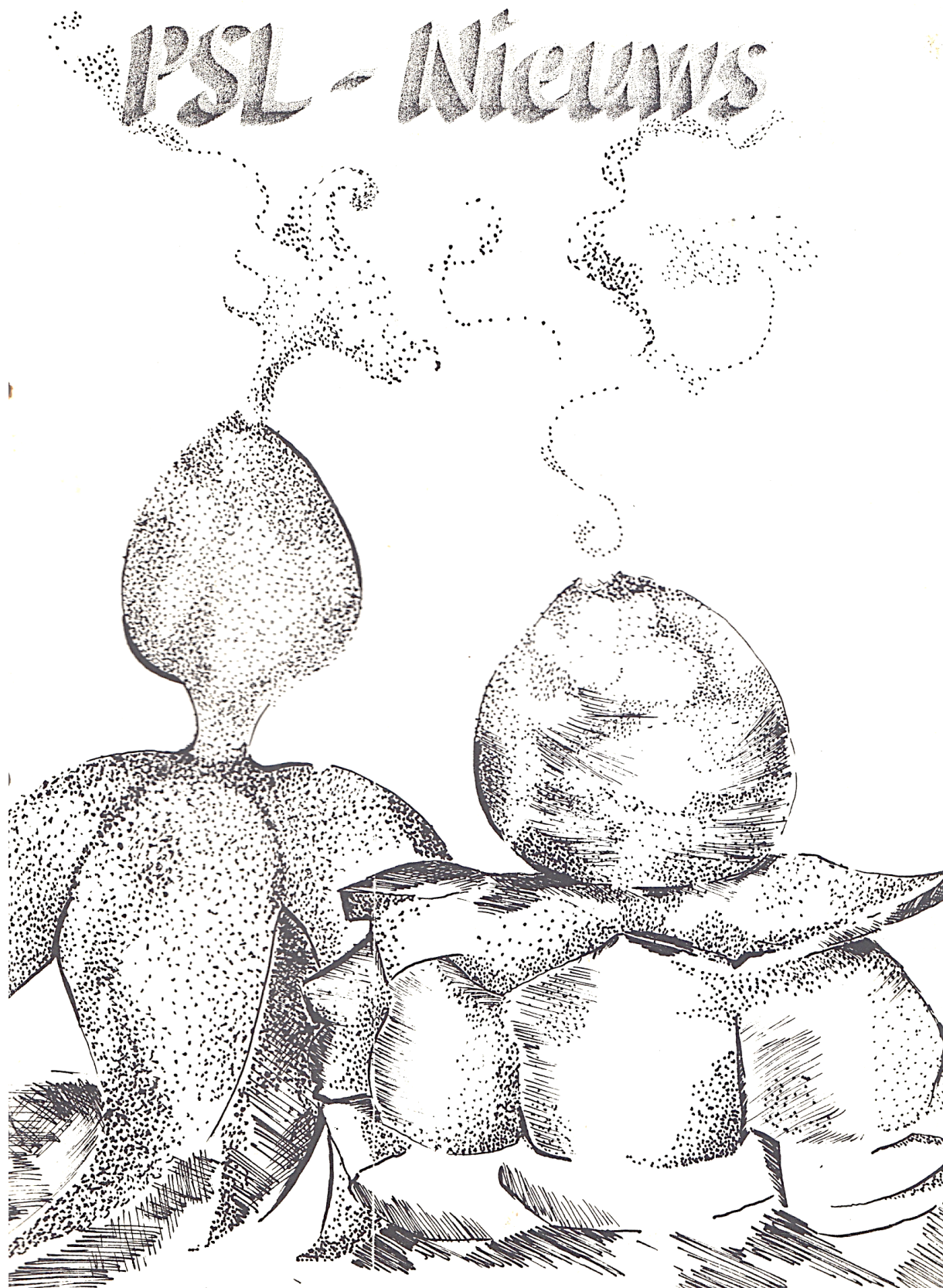

P. H. KELDERMAN
HERKENBROEKERWEG 23
6301 EG VALKENBURG

Jaargang 2, nr. 2
Augustus 1995

Van de redactie

Geachte lezers,

Op het moment dat deze regels aan het papier worden toevertrouwd kunnen we buiten genieten van gesmoorde paddestoelen (35 °C). Niettemin gaat het mycologische leven verder, met een nieuwe aflevering van PSL-Nieuws. De voorplaat is van de hand van Marjo van Wersch uit Sittard. Zij heeft al aangeboden als "huis-illustratie" te gaan fungeren. Dank! De voorplaat verwijst naar het Geastrum-artikel van Piet Kelderman. Een uitgebreide versie hiervan zal te zijner tijd worden gepubliceerd in het Natuurhistorisch Maandblad.

Door het droge weer van de laatste tijd ligt het veldwerk vrijwel stil. Daarentegen ligt het bureauwerk op toeren: de eind vorig jaar al in het veld geïntroduceerde *Boletus*-sleutel begint vaste vormen aan te nemen, hetzelfde geldt voor een op dezelfde leest geschoeide sleutel voor Aardsterren. Verder is een uitgebreidere versie van de ascomycetensleutels (ook vorig jaar geïntroduceerd onder de titel: Wat vind ik daar?) bijna klaar. U ziet het: de hyfen kruipen waar ze niet gaan kunnen.

Veel leesplezier!

Inhoudsopgave

2. Van de redactie
3. Najaarsagenda
5. Verslag van de activiteiten
6. De boeiende paddestoelenflora van het Leudal G. Dings en B. Verstappen
9. Voorlopige sleutel tot de Nederlandse en Belgische soorten van *Geastrum* en *Astreus* P. Kelderman
13. *Pachyella violaceonigra*. Een nieuwe ascomycete voor de Nederlandse mycoflora P. Kelderman en J. Bollen
16. Enige interessante ascomycetenvondsten P. Jennen

PSL-Nieuws is de nieuwsbrief van de Paddestoelen Studiegroep Limburg, één van de studiegroepen van het Limburgs Natuurhistorisch Genootschap. Doelstelling van deze nieuwsbrief is het bevorderen van het publiceren over paddestoelen in de ruimste zin des woords. Het verschijnt voorlopig éénmaal in het voorjaarsseizoen en éénmaal in het najaarsseizoen.

Redactie: Paul Jennen en Peter Verheesen, redactieadres: Bovenstraat 5, 6141 CC Limbricht. Kopij is altijd welkom, voor de inhoud van het ondertekende artikel blijft de auteur verantwoordelijk.

De najaarsagenda van de PSL.

Bij de agenda van de voorjaarsexcursies stond dat extra aandacht geschonken zou gaan worden aan de "kleine bruine paddestoeltjes". Aangezien dit voorjaar maar weinig van zulke zwammetjes heeft opgeleverd, wordt de vraag voor aandacht vernieuwd. Nogmaals wordt verwezen naar de in nummer 2/1 genoemde literatuur.

Excursies

Onderstaand treft u de lijst van PSL-excursies aan. Altijd de avond vantevoren bellen of u deelneemt aan de excursie (tel. 046-510476). Dit voorkomt, van beide zijden, onnodig wachten.

Zaterdag 2 september	Eijsdenerbos, Moerslag. Samenkomst 10.30 uur op 1e parkeerplaats rechts, komende van St. Geertruide.
Zaterdag 16 september	Limbrichterbos. Samenkomst 10.30 uur op parkeerplaats bij treintaxi.
Zaterdag 30 september	St. Pietersberg incl. Observant. Samenkomst 10.30 uur station Maastricht zuid-oostzijde.
Zaterdag 14 oktober	Hoogbos (hellingbos) deels op Belgisch grondgebied. Samenkomst 10.30 uur op parkeerplaats schuin tegenover kasteel te Mheer.
Zaterdag 21 oktober	Koningsteen, Thorn. Samenkomst 10.30 uur op laatste parkeerplaats.
Zondag 29 oktober	Brunsummerheide (Excursie t.b.v. Natuurmonumenten). Samenkomst 11.00 uur bezoekerscentrum, adres Schaapskooi 99, Heerlen.
Zaterdag 4 november	Groote Bosch, Slenaken (deels graslandjes). Samenkomst 10.30 uur kerk Slenaken.
Zaterdag 11 november	Vijlenerbossen (+ graslandjes). Samenkomst 10.30 uur te Zevenwegen, Vaals.

In de grote vakantie en de herfstvacantie zijn tussendoortjes mogelijk. Zo zal Gerard Dings de 'Beegderheide' inventariseren. Als de tijd gunstig is, zal hij contact opnemen.

Practicumavonden

Op deze avonden worden vondsten gedetermineerd en besproken, literatuur doorgenomen, enz. Deze avonden vinden plaats in het lokaal onder de bibliotheek van Klimmen-Ransdaal, adres Ransdalerstraat 64, en beginnen om ongeveer 19.30 uur.

De data zijn 7 en 21 september, 5 en 19 oktober, en 2 en 23 november.

Voor de nieuwjaarsbijeenkomst, waarop traditioneel dia's worden vertoond en gezellig wordt gekletst, wordt nog een datum gekozen.

Activiteiten van andere verenigingen

Van 7 tot en met 12 zal de NMV een aantal excursies organiseren in Zuid-Limburg en aangrenzend België, naar aanleiding van het 12^e Congres van Europese Mycologen.

Op 20-22 oktober vindt het verenigingsweekend van de NMV plaats in Zuid-Limburg.

Voor bijzonderheden verwijzen we naar Coolia.

Activiteiten van de AMK

Voor het volledige excursieprogramma en routebeschrijvingen verwijzen we naar AMK Mededelingen 95.2 Enkele excursies die redelijk dicht in de buurt blijven zijn:

Zondag 6 augustus "Asdonk" & "Houterenberg" te Tessenderlo. Bijeenkomst om 9.45 uur aan de kerk van Engsbergen. Contactpersoon J. Volders

Zaterdag 9 september "Terlamen" te Zolder. Bijeenkomst om 9.30 uur aan de kerk van Bolderberg. Contactpersoon L. Lenaerts.

Sleutel voor Boletus s.l.

Piet Kelderman en Hans Crutzen hebben een Frans boekwerkje vertaald dat handelt over Boleten s.l. Het is een sleutel volgens een ander principe dan het gewone dichotome systeem. Hier is het de bedoeling een list vragen door te werken, waarbij bevestigende antwoorden letters opleveren, eventueel aangevuld met aanvullingen voor verkleuring, enz.

Met deze letterlijst kan dan in een grote "code-lijst" de soort worden opgezocht. Deze methode is uitermate handig om grote geslachten uit te sleutelen, waarin veel soorten voorkomen die niet altijd alle kenmerken vertonen. Op deze manier kan het voorkomen dat een enkele soort gemiddeld meer dan 6 keer (!) wordt uitgesleuteld. Deze sleutel is afgelopen herfst zo uitvoerig mogelijk getest en bleek uitstekend te werken. Zelfs zo goed dat de methode is overgenomen voor het Aardsterartikel van Piet Kelderman in dit nummer. Voor meer details betreffende de werkwijze verwijzen we dan ook naar dat artikel.

Het is de bedoeling om deze vertaalde sleutel uit te brengen in een klein boekje en dat tegen een (lage) prijs te verkopen. De opbrengst na aftrek van de kosten zal worden gebruikt om dit tijdschrift in stand te houden.

Verslag van de activiteiten

Op 8 april is in Wageningen de jaarlijkse Floradag gehouden, met als thema "Systematiek, nieuwe benaderingen en oude waarden". Eén van de belangrijker punten die naar voren kwamen was het belang van goed waarnemen. Goed waarnemen krijgt dan wel de klemtoon op WAARNemen. Het is belangrijker om precies op te schrijven wat wordt waargenomen, ook al wijkt het af van wat in de literatuur gebruikelijk is. Het is beter om op grond van goede en eerlijke waarnemingen niet meteen op een soort uit te komen, dan door enige "aanpassingen" een (onzekere?) naam aan een soort te kunnen geven en dan er niet meer naar om te zien. Zo wordt namelijk meteen de mogelijkheid tot verder onderzoek op grond van afwijkingen e.d. getorpedeerd.

Op 18 maart was er de vierde Vlaamse Mycologendag te Diepenbeek. Een verheugend grote Nederlandse delegatie woonde deze bij. Naast interessante voordrachten over onder andere Bovisten en de stand van zaken bij de Cortinarius-werkgroep, werden er enkele mooie films vertoond. Zo werd de levenscyclus van het Fluweelpootje getoond, en een filmpje over sporenafworp. Met zulke filmpjes zou de dimensie tijd aan de beschrijving van een proces of van een paddestoel kunnen worden toegevoegd. Met een variant op een bekend gezegde zou je kunnen stellen: één filmpje zegt meer dan 1000 foto's. Het verslag van deze dag zal apart worden gepubliceerd.

 Kim Molin afgestudeerd.

Op 6 juli is Kim Molin, alweer 8 jaar lid van de PSL, afgestudeerd aan de Agrarische Hogeschool Delft. Het onderwerp van zijn afstudeerwerk was "Oorzaken van de achteruitgang van paddestoelen in Zuid-Limburg". Voor zijn ingenieurstitel zal hij nog twee jaar aan de Landbouwniversiteit Wageningen studeren. Succes Kim!

Bibliotheeknieuws.

Er is al een goede respons geweest op de vraag naar het boekenbezit van de leden van de PSL. Op dit moment zitten er 408 boeken in het bestand, waaronder wel veel dubbele. Wil iedereen de eventueel nog niet opgegeven of nieuwe boeken doorgeven aan de secretaris, en daarbij liefst één of meer trefwoorden opgeven. Indien u op zoek bent naar een bepaalde soort of onderwerp, is één telefoontje genoeg om te zien of er literatuur voor aanwezig is, en bij wie.

Recent aangeschafte nieuwe boeken zijn:

- Flora Agaricina Danica, Jacob E. Lange (facsimile). Dit 2-delig standaardwerk behoeft eigenlijk geen toelichting, onmisbaar voor de studie van plaatszwammen.
- I Funghi dal Vero, Bruno Cetto, Vol. 4-7. Deze encyclopedie met in totaal 3000 soorten is nu compleet.

Congres?

Peter Verheesen heeft het idee geopperd om een congres te organiseren over de combinatie mycologie en Limburg, bv. over biotopen of paddestoelen die typisch zijn voor Limburg. Het zal een zaak van de lange adem worden, maar at jullie gedachten eens gaan over dit idee, zodat dit samen vorm gegeven kan worden.

De boeiende paddestoelenflora van het Leudal

Gerard Dings en Bert Verstappen

(Dit artikel is eerder verschenen in "Rondom het Leudal")

Het aantal paddestoelensoorten in het Leudal is gelukkig nog vrij groot en de oplettende wandelaar kan er dan ook iedere nazomer en herfst niet alleen mooie, maar ook opmerkelijke paddestoelen vinden.

Zo verschijnen er in de wegberm van de weg van Haelen naar Roggel ter hoogte van het verzetsmonument ieder najaar een reeks Vliegenzwammen (*Amanita muscaria*), die niet alleen opvallend groot, maar ook zeer fraai van kleur zijn. Ook vinden we daar dan steevast Eekhoortjesbrood (*Boletus edulis*), waarvan de meeste exemplaren indrukwekkende afmetingen hebben. De netvormige tekening op de steel is dan ook duidelijk zichtbaar.

Tot de opmerkelijke paddestoelen van het Leudal behoort de vrij zeldzame Slijmige spijkerzwam (*Gomphidius glutinosus*). Hij verschijnt in de herfst onder naaldhout en schijnt een voorkeur te hebben voor leemhoudende zandgrond. Zo'n tien jaar geleden vonden we nog honderden exemplaren van deze soort in een sparrenbos langs het Lange Pad. De laatste jaren zijn ze echter steeds zeldzamer geworden en nu moet je zoeken om nog een gaaf exemplaar te vinden.

Mooi zijn ze wel, die Slijmige spijkerzwammen; de hoed heeft een doorsnede van 8–12 cm en is violetbruin gekleurd met meestal donkere vlekken. De plaatjes zijn dik, staan ver uiteen en lopen af langs de steel. Die steel is witachtig, maar aan de basis heldergeel. De hele paddestoel is bedekt met een dikke slijm laag. In gezelschap van deze spijkerzwam vinden we soms de Peperboleet (*Chalciporus piperatus*), 3–5 cm groot en kaneelbruin van kleur.

De vondst van enkele exemplaren van de Indigoboleet (*Gyroporus cyanescens*) vroeg in de herfst van '86 én '87 is zeker vermeldenswaard. Boleten verschillen van de 'gewone' paddestoelen doordat we aan de onderkant van de hoed niet de bekende plaatjesstructuur aantreffen, maar een buisjeslaag. Een eerste kennismaking met de Indigoboleet is allerm minst opwindend: hoed en steel vertonen dezelfde fletse wit-okerkleur, waardoor je aanvankelijk denkt met een uitgedroogde soort van doen te hebben, weinig aantrekkelijk voor een verdere determinatie. Maar wanneer het oog eenmaal op de opmerkelijk dikke steel is gevallen, is blijvende nieuwsgierigheid gewekt: hebben we te maken met een gedeformeerd exemplaar of hoort dit werkelijk zo? Al gauw blijkt het op naam brengen van de paddestoel een fluitje van een cent, want een lichte druk op de buisjeslaag is verantwoordelijk voor een verrassend schouwspel.

Op de plaats van aanraking verkleurt – als bij toverslag – de bleke crèmekleur in fraai indigoblauw. Een lichte beschadiging van de hoedhuid wordt eveneens 'beloond' met dezelfde reactie. Onmiskkenbaar hebben we te maken met de Indigoboleet, volgens de Standaardlijst van Nederlandse Macrofungi een zeldzame soort.

Is de kans op het vinden van de Indigoboleet al niet zo groot, het ontdekken van de Truffelknotszwam (*Cordyceps ophioglossoides*) is helemaal een toevalstreffer. Wellicht is deze soort minder zeldzaam dan de vorige, maar om deze onopvallende kleine knotsjes tussen de begroeiing of het bladerdek aan te treffen moet men minstens op de knieën over de grond schuifelen. Deze zwammen zijn 3–10 cm hoog en bestaan uit een knotsvormige 'kop' op een slank steeltje. De bijna zwarte kleur maakt hem weinig opvallend, ook wanneer hij door een wit laagje sporenpoeder is bestoven.

Het bijzondere van deze paddestoel is, dat hij parasiteert op andere paddestoelen, voornamelijk de Stekelige hertetruffel (*Elaphomyces muricatus*). Dit zijn ondergrondse paddestoelen die in de regel dus niet ontdekt worden. Maar hier doet de Truffelknotszwam zijn werk als 'verklikker' voortreffelijk. Na wat wroeten in de grond zien we dat dit zwammetje met heldergele myceliumstrengen verbonden is met een donkerbruin bolletje ter grootte van een knikker: de Stekelige hertetruffel.

Een mooi exemplaar van de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*), een hoefvormige paddestoel zonder steel die we op boomstammen (vooral beuken en berken) kunnen aantreffen, vonden we eind december '88 op een dode berkestam achter het Servaaskapelletje. Tonderzwammen hebben harde, houtige vruchtlichamen, die overblijvend zijn, dus verscheidene jaren op de stam blijven groeien (elk jaar een laagje erbij). De korst is zeer hard en hieronder ligt een zachtere, maar wel taaie laag, waarvan men vroeger de tonder maakte. De 'tonderlaag' werd in platte schijfjes gesneden, gekookt, gedroogd en losgeklopt. De nu wat soepeler geworden schijfjes werden dan nog eens in een salpeteroplossing gedompeld en weer gedroogd. Door vonken van staal of vuurstenen met de tonder op te vangen ging deze gloeien en was men in staat een vuur te laten ontbranden.

Daar de Echte tonderzwam ten westen van het Duitse Rijngebied zeer zeldzaam is, hebben we onze –tot nu toe enige– vondst met nog menig bezoekje vereerd, om in lichte rouwstemming te geraken toen begin juli '89 het exemplaar afgebroken bleek.

Als laatste bijzonderheid in dit artikel vermelden we de vondst van de Stekeltrilzwam (*Pseudohydnum gelatinosum*) op de afgezaagde stomp van een douglasspar in de herfst van '88. Deze paddestoel heeft de grootte en de waaivorm van een Elfenbankje, maar verschilt in andere kenmerken steeds wezenlijk. De paddestoel heeft een zachte gelatineuze structuur en vertoont aan de onderzijde geen plaatjes buisjes of poriën, maar stekels die de sporendragers van deze soort zijn. De egale blauwige tot groengrijze kleur rechtvaardigt zijn tweede naam IJszwammetje zonder meer. Alhoewel hij niet overblijvend is, kan deze paddestoel wekenlang in goede staat aangetroffen worden. En ook voor de (te) laatkomers een stille troost: ook volgend jaar is de kans groot dat het mycelium van de paddestoel weer op dezelfde plaats vruchtlichamen laat verschijnen.

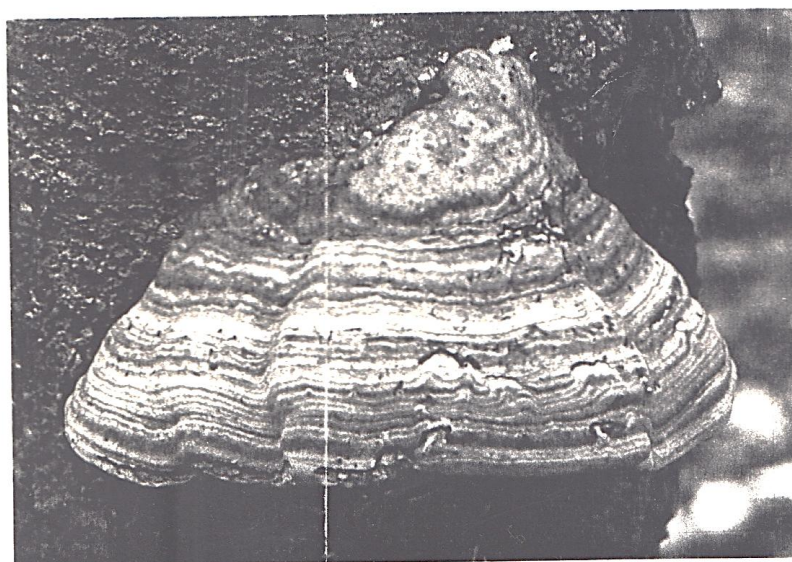
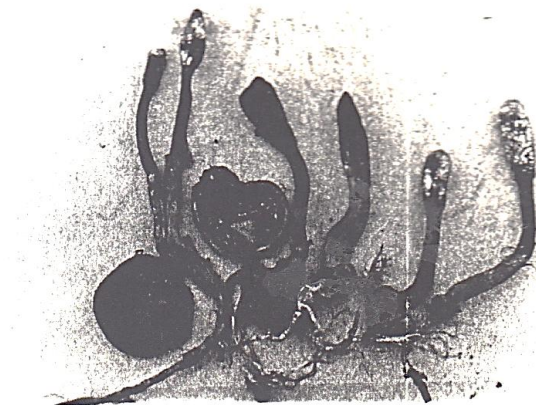
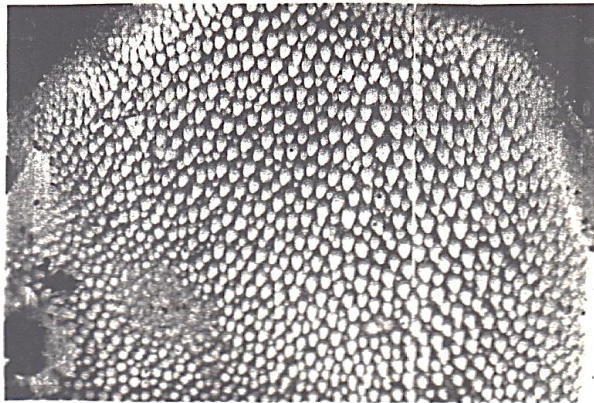
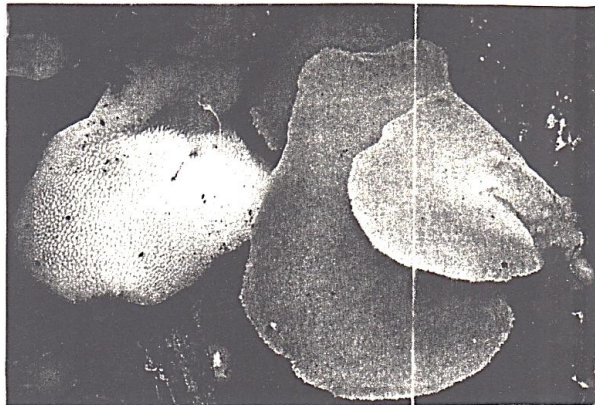

Foto: Echte tonderzwam, *Fomes fomentarius*

Literatuur:

- R. Philips, Paddestoelen en schimmels van West-Europa
- Michael, Hennig, Kreisel, Handbuch für Pilzfreunde, Bd. 1
- C. Bas *et al.*, Standaardlijst van Nederlandse Paddestoelnamen
- E. Arnolds, Standaardlijst van Nederlandse macrofungi

Foto's: van boven naar beneden:

- het IJszwammetje (*Pseudohydnum gelatinosum*)
- en de onderkant ervan met stekelachtige uitgroeisels
- Truffelknotszwam op Stekelige Hertetruffel

Voorlopige sleutel voor de Nederlandse en Belgische soorten van Geastrum en Astreus
Samengesteld naar een idee van G. Elandaloussi, Toulouse (voor Boletus s.l.)

P.H. Kelderman

In dit artikel wordt een methode voorgesteld om het mogelijk te maken naar eenvoudige macroscopische kenmerken de in Nederland en België voorkomende Aardstersoorten uit te sleutelen. Een uitgebreidere versie, met beschrijvingen, zal te zijner tijd verschijnen in het Natuurhistorisch Maandblad.

De methode werkt als volgt: eerst dient een vragenlijst te worden doorgewerkt. Bij elk bevestigend antwoord schrijft u de letter van die vraag op. De zo verkregen reeks letters voert via de codelijst naar de soortnaam. Bij identieke hoofdlettercombinaties dient de lijst van aanvullende kenmerken te worden geraadpleegd.

Bij deze methode zijn de volgende dingen van belang:

- Bij twijfel de letter niet opschrijven
- Werk stap voor stap en probeer niet zo maar een aantal willekeurige kenmerken

Let bij een vondst op:

- de vorm van mogelijk nog aanwezige (vaak deels in de grond verzonken) jonge exemplaren
- de stand van de slippy na openslijten
- kleur van de pseudoparenchymlaag bij pas geopende vruchtlichamen

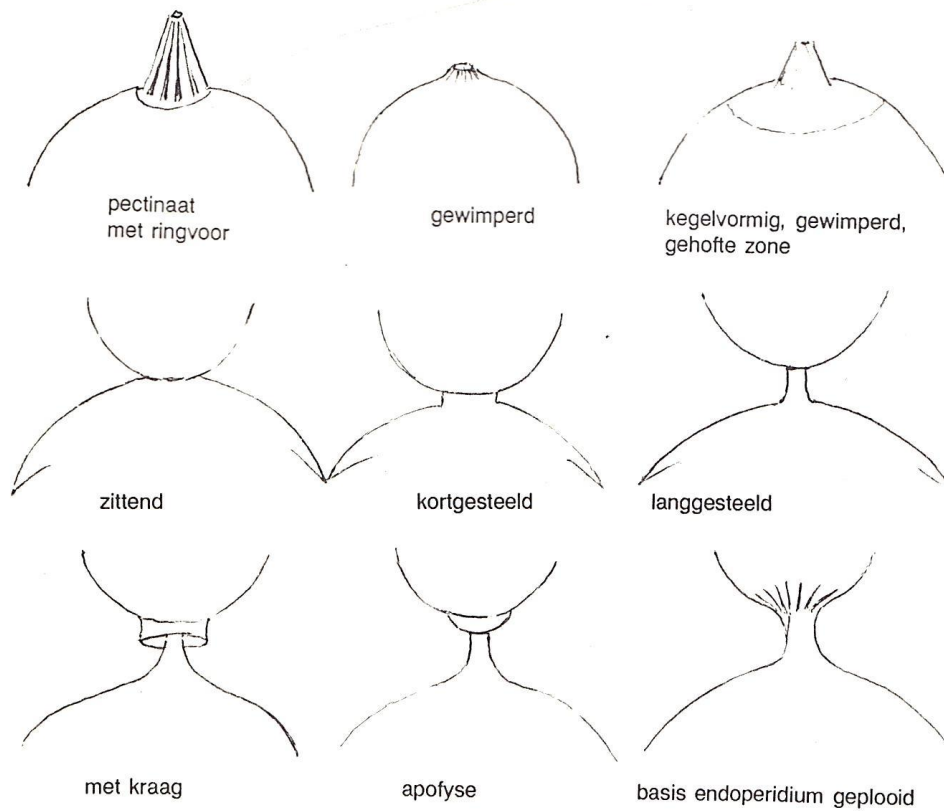
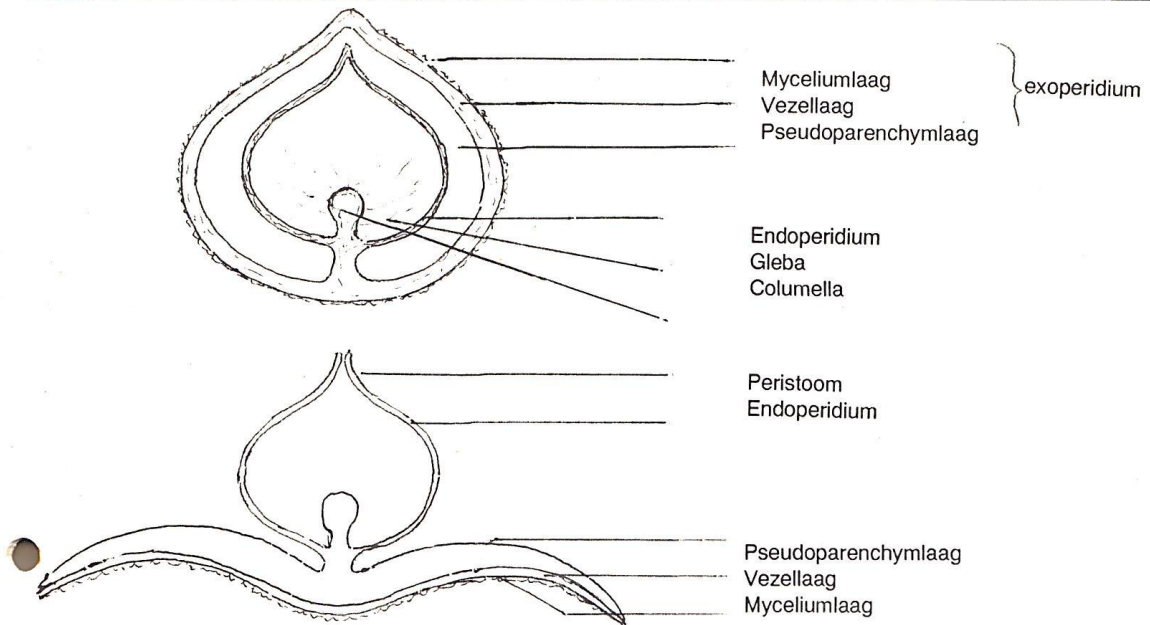
Verder moeten, om te kunnen vaststellen of het endoperidium wel of niet een steeltje bezit, één of meer exemplaren goed gedroogd worden. Bij vers materiaal is dat niet te zien. Hetzelfde geldt voor hygroscopische eigenschappen.

Vragenlijst

- voorbeeld 2
- A. Peristoom pectinaat (=gerild-gevoerd) *fig 15*
 - B. Peristoom niet-pectinaat (gewimperd, onregelmatig vezelig...) *fig 16-17*
 - C. Peristoom gehoft of met ringvormige zone (soms zwak) *HA*
 - D. Peristoom zonder hof of ringvormige zone
 - E. Endoperidium zittend (ook gedroogd!) *fig 18*
 - F. Endoperidium gesteeld, soms zelfs gedroogd erg kort ca 2-3 mm (zie opmerking) *fig 19-20*
 - G. Endoperidium fijn tot grof wrattig (als zand aanvoelend) tot ruw vezelig *(soms alleen fig)*
 - H. Endoperidium aan de onderzijde met hangende kraag (collarium) *fig 21*
 - I. Endoperidium aan de onderzijde gerild-gevoerd *fig 22*
 - J. Exoperidium in 4, zelden meer, slippy slijtend, het mycelium daarbij als een nest in de bodem achterblijvend *fig 23*
 - K. Exoperidium in meer dan 4 slippy slijtend *deels of (hygroscopisch)*
 - L. Exoperidium ±sterk hygroscopisch (droog omsluiten de slippy het endoperidium weer grotendeels) *fig 24*
 - M. Exoperidium ±uitgespreid blijvend, vaak op de toppen van de slippy staand of de toppen ietwat invers *fig 25-3-11*
 - N. Exoperidium overwegend invers, ook droog zo, of subhygroscopisch maar de toppen van de slippy invers blijvend *fig 26-7-8-5*
 - O. Pseudoparenchymlaag vormt meestal een schotelvormige kraag rond het endoperidium *(fig 27)*
 - P. Buitenste laag van het exoperidium scheurt radiaal open *fig 28 (bij opdrogen)*
 - Q. Endoperidium met duidelijke tot vage apofyse (vooral droog!) *fig 22*

Opmerking: de in Limburg niet voorkomende Peperbus (*Myriostoma coliforme*) is niet opgenomen. Deze soort wordt gekenmerkt door een endoperidium met 3-12 zuilachtige steeltjes en veel openingen.

Soms is een vondst met deze vragenlijst alléén niet te determineren omdat er identieke lettercombinaties uitrollen. In dat geval dient de lijst van Aanvullende kenmerken te worden geraadpleegd. Doe dit alleen als de situatie erom vraagt!

Soortenlijst

Onderstreepte soorten komen in Limburg voor.

Wetenschappelijke naam

1. G. badium = *ele gans*
2. G. berkeleyi
3. G. campestre
4. G. corollinum (= *recolligens*)
5. G. coronatum
6. G. floriforme
7. G. fornicatum
8. A. hygrometricus
9. G. lageniforme
10. G. minimum
11. G. nanum (= *schmidelli*)
12. G. pectinatum
13. G. quadrifidum *B*
14. G. rufescens (= *vulgatum*)
15. G. saccatum
16. G. sessile (= *fimbriatum*)
17. G. smardae
18. G. striatum
19. G. triplex

Nederlandse naam

Bruine aardster			
<u>Grote ruwe aardster</u>			X
Ruwe aardster			X
<u>Tepelaarster</u>		X	
<u>Forse aardster</u>		-/+	
Bloemaardster			
<u>Grote vierslippige aardster</u>			
<u>Weerhuisje</u>			
<i>Stambe aardster</i>		X	X
Kleine aardster		X	X
Heideaardster			X
<u>Grote aardster</u>			X
<u>Vierslippige aardster</u>		<i>plendolimbating</i>	X
<u>Roze aardster</u>		X	X
<u>Viltige aardster</u>		X	X
<u>Gewimperde aardster</u>		X	X
<i>Waa aardster</i>		+/-	
<u>Baretaardster</u>			X
<u>Gekraagde aardster</u>		X	

Pachyella violaceonigra

Een nieuwe ascomycete voor de Nederlandse mycoflora

Jo Bollen en Piet Kelderman

Tijdens een excursie met de NMV in het voorjaar van 1994 werd langs een beekje te Elsloo een paarsachtige bekerzwam gevonden. Een exemplaar van deze soort werd verzameld door Jo Bollen. Bij dit vruchtlichaam werd echter, ook na lang narijpen, geen enkele spore gevonden. Geert de Cock, die een helft van het exemplaar had meegenomen, lukte het na 3 weken om enkele sporen te vinden. Onder voorbehoud kwam de soort *Pachyella violaceonigra* uit de bus. Het was dus zaak om in het voorjaar van 1995 uit te kijken naar nieuwe (en hopelijk rijpe) exemplaren van deze soort. En met succes, want Jo vond niet enkele maar zelfs een groot aantal exemplaren, afkomstig van wel 9 verschillende mycelia.

In eerste instantie was het ook nu weer een probleem om sporen te vinden, laat staan rijpe. De eerste exemplaren, verzameld op 11 maart, werden in een gesloten doos overdag buiten geplaatst (vanwege de hogere temperatuur) en 's nachts, voor de veiligheid, in de koelkast. Na 8 dagen kon eindelijk het eerste begin van vorming van sporen in de ascus worden waargenomen. Maar pas een maand na de vondst, op 11 april, vonden we de eerste echt rijpe sporen. Inmiddels waren er nieuwe exemplaren verzameld, die al iets verder waren ontwikkeld dan onze "kunstmatig" tot sporulering gebrachte exemplaren.

Deze sporen zijn erg belangrijk, daar zeker macroscopisch verwisseling mogelijk is met *Discina melaleuca*, en omdat bij nog niet rijpe vruchtlichamen geen duidelijke reactie met Melzer's reagens waarneembaar is, wat zou duiden op laatstgenoemde soort.

Beschrijving van de soort

Pachyella violaceonigra (Rehm) Pfister

Syn.: *Peziza violaceonigra* (Rehm)

Pachyella barlaeana (Bres.) Boud.

Macroscopie:

Apothecia 20–85 mm in doorsnede, ±schotelvormig tot vlak uitgespreid, steelloos tot met ietwat steelvormig verlengde basis het substraat aangehecht, hymeniumlaag onregelmatig gerimpeld-gaderd, in het centrum vaak met omhoog komende uitstulpingen, maar ook geheel vlak zonder aderige voren, rand meest naar onderen gebogen maar ook wel naar binnen gekruld, donker roodbruin met violetzweem tot haast zwartbruin met violet tint, ouder iets verblekend, geheel vettig aanvoelend en waterig glanzend. Buitenzijde vanuit basale deel vuilwit tot crème, naar de rand met bruine tinten, sterk kleverig tot slijmig, aanhechtende substraatdeeltjes niet tot amper te verwijderen.

Vlees dik, elastisch, waterig-wit, grauwwit, niet zelden met een blauw-violette schijn, oudere vruchtlichamen met een geelgroene tint, met een dikke, glazige gelatineuze laag aan de buitenzijde.

Geur afwezig tot fungoid.

Microscopie:

Sporen elliptisch met stompe top, 20–27 x 10–12 µm, glad, met twee grote oliedruppels.

Asci cilindrisch, niet zelden hier en daar iets ingesnoerd, basaal met knop- tot ampulvormige, 9–12 µm brede verdikking, 450–590 x 17–23 µm, 8-sporig, onregelmatig éénrijig, gehele wand amyloid, ascushoud bij onrijpe exemplaren dextrinoid.

Parafysen zeer lang en slank, meestal buiten het hymenium uitstekend, naar de top meestal onregelmatig knotsvormig verbreed tot 5–9 µm, op onregelmatige afstanden gesepteerd, vooral aan de top met bruinviolette, korrelige inhoud, .

Gelatineuze laag in verse toestand tot 150 µm dik.

Het eigenlijke excipulum bestaat uit dunne, sterk geïncrusteerde, vaak onregelmatig gekronkelde, spichtige hyfen, op regelmatige afstanden gesepteerd, niet zelden aan de basis door dwarshyfen met elkaar verbonden, ontspringend uit

een relatief dunne laag bredere, kort cilindrische tot subglobuleuze cellen, geleidelijk overgaand in een dicht en warrig hyfennetwerk (textura intricata).

Het subhymenium bestaat uit een relatief dunne laag globuleuze tot kort cilindrische, zelden iets hoekige, cellen (textura globulosa).

Ecologie van de vindplaats:

Bos Elsloo, data 12 maart 1994 (met 6 exemplaren), 11 maart (11 ex.) en 18 maart 1995 (66 ex.), langs een lemige beekoever, op de grond en een verrotte boomstam van een loofboom die dwars over een bronbeekje lag, in totaal 9 locaties. Begroeiing onder andere Daslook (*Allium ursinum*), Paarbladig goudveil (*Chrysosplenium oppositifolium*) en Slanke sleutelbloem (*Primula elatior*), in een opstand van Zwarte els (*Alnus glutinosa*), Hazelaar (*Corylus verticale*) en op enige afstand Eiken (*Quercus robur*). Waarnemer Jo bollen, Elsloo.

Commentaar

In de literatuur is bitter weinig over *Pachyella violaceonigra* te vinden. Dennis(1978) vermeldt de soort wel, maar meer dan een vorm- en kleurvermelding ("dark bay-brown above, light grey below") wordt niet gedaan. Bij Moser(1963) staat de soort in de sleutel van *Peziza*. Wil men echter op de (goede) soort uitkomen, loopt men vast bij 7+7*, waar een kleurkeuze gemaakt moet worden. In de korte beschrijving bij de soort staan kleuren die afwijken van die bij Dennis, nl. hymenium zwartvioletblauw, en buiten bruinachtig. In Breitenbach en Kränzlin(1981) staan zowel *Pachyella violaceonigra* als *Discina melaleuca* afgebeeld. Zeker wat de kleur betreft, zou men geneigd zijn te kiezen voor de laatste, ware het niet dat er een belangrijk microscopisch verschil bestaat, nl. de één heeft een amyloïde sporenwand en de ander niet. (*Pachyella violaceonigra* behoort dit te zijn, maar bij verre van rijpe vruchtlichamen is van enige positieve reactie geen sprake.) De omschrijving van de kleur bij Breitenbach is weer anders dan de reeds genoemde: rood- tot zwartbruin met een crèmekleurige buitenkant. Bij Ellis en Ellis(1988) vindt men weer "dark bay-brown to blackish purple" al met al niet bepaald éénstemmig.

Ook het verschil in vermelde sporenmaten is opmerkelijk: Moser 12-25/9-12 μm , met (1)2 oliedruppels, Ellis 20-25/10-14 μm , met twee grote druppels en glad, Breitenbach 21-25(29)/10-14 μm , met twee grote druppels, glad tot deels zeer fijn wrattig.

Over een ander belangrijk punt, de gelatineuze laag, wordt alleen door Breitenbach iets vermeld. Zij hebben het over de in deze laag radiaal tot parallel lopende hyfen met tussen haakjes echter vermeld: "hymeniform?". Dit laatste is echter zeker niet het geval bij de vondsten van Elsloo.

Breitenbach en Kränzlin geven een omschrijving van de opbouw van het vruchtlichaam, zeker niet onbelangrijk. Genoemd worden, van buiten naar binnen, de gelatineuze laag met de eerder genoemde hyfen, dan een textura globulosa-angularis, dan een textura intricata en tenslotte het subhymenium van textura globulosa-angularis. Het eerste klopt (maar dan zonder hymeniforme cellen), de tweede laag bestaat slechts gedeeltelijk uit globuleuze tot angulaire cellen maar eerder en overwegend uit cilindrische tot ovale cellen, de derde laag klopt weer, terwijl het subhymenium weer slechts gedeeltelijk van globuleus-angulaire, maar overwegend globuleuze structuur is. De fijnwrattige structuur van de sporen is door ons niet waargenomen.

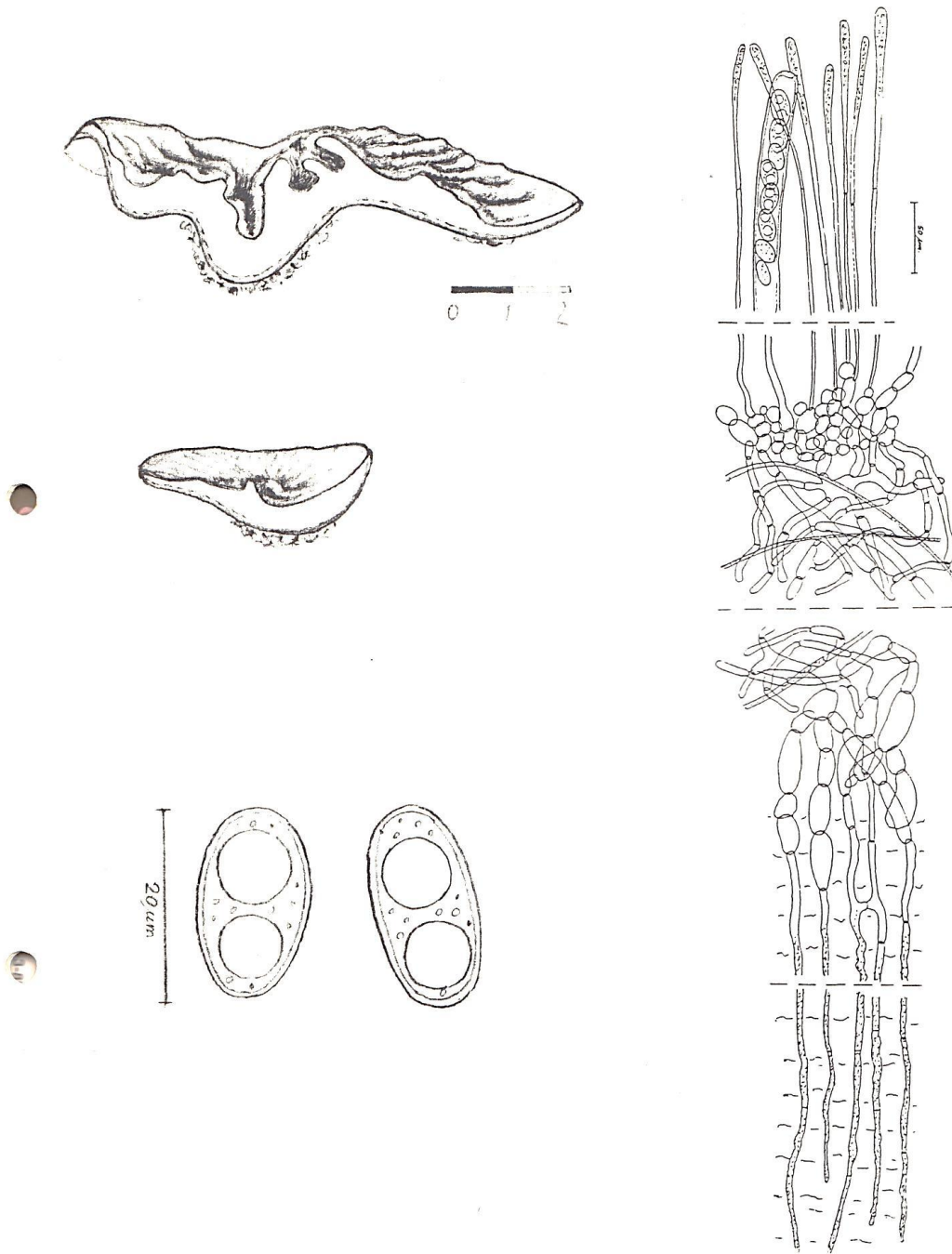
Het vraagteken dat Breitenbach en Kränzlin plaatsen bij de hyfen ("hymeniform?") doet vermoeden hun vondst ofwel (onvoldoende gekend is ofwel niet in goede conditie verkeerde.

Daar geen enkele andere ons bekende soort in aanmerking komt voor verwisseling, zijn wij ervan overtuigd dat de naam *Pachyella violaceonigra* voor de gevonden soort de juiste is. Onzes inziens is de soort in het veld goed te herkennen aan de gelatineuze laag aan de buitenzijde, welke laag geheel ontbreekt bij de macroscopisch gelijkende soorten uit het geslacht *Discina*.

De soort schijnt, gezien de schaarse vermeldingen in de literatuur, zeer zeldzaam te zijn in heel Europa. In de Standaardlijst wordt ze nog niet vermeld. Al met al een mooie vondst.

Literatuur

- M. Moser, 1963, Kleine Kryptogamenflora Bd IIa, Ascomyceten
 R.W.G. Dennis, 1978, British Ascomycetes
 J. Breitenbach & F. Kränzlin, 1981, Pilze der Schweiz, Bd I, Ascomyceten
 M.B. Ellis & J.P. Ellis, 1988, Microfungi on Miscellaneous Substrates

Figuur: Vruchtlichaam, sporen en opbouw van het vruchtlichaam in 4 delen van buiten naar binnen.

Enige interessante ascomyceten

Paul Jennen

Dasyscyphus roseus Rehm

Tijdens de excursie naar de Kathagerbeemden, van (datum), werd op een polletje rietresten een klein wittig ascomyceetje gevonden. Vanwege de beharing en de algemene habitus werd meteen gedacht aan een *Dasyscyphus*, een soortnaam zat er echter niet in. Thuisgekomen werd het dingetje onder de microscoop gelegd en het eerste dat opviel waren de ruwe haren met aan de top af en toe een achthoekig kristal. Met het werk van Luyt-Verhey erbij lukte het echter niet om tot een bevredigende determinatie te komen. Dennis (1949 en 1978) werd er toen bijgehaald om te kijken of een niet bij Luyt-Verhey vermelde soort misschien kon voldoen.

Van de daarin beschreven soorten voldeed er geen helemaal bevredigend. Het materiaal is toen opgestuurd naar Ed Batten in Eefde. Hij gaf als soort op *Dasyscyphus roseus*, vanwege de bovenbeschreven haren. Rehm (1896) beschrijft het apothecium als wit en het hymenium als roze tot wit, maar het is juist de afwezigheid van de roze hymeniumkleur die niet vermeld wordt in modernere werken.

Beschrijving

Apothecium	tot ca. 1 mm doorsnee, zuiver wit, komvormig, rand involuut, duidelijk tot ca. 1 mm gesteeld, geheel behaard.
Hymenium	wit, later iets vuilwit (literatuur: duidelijk roze tot wit)
Haren	cilindrisch, top niet spits, kleurloos, geheel ruw, aan de top af en toe met een octaedrisch kristal, tot ca 75 μm lang en 4 μm breed.
Asci	ca. 50 x 4 μm , top kegelvormig, J+ in Melzer's.
Sporen	9-13 x ± 1.5 μm , aan de punten versmald.
Parafysen	lancetvormig, 4-5 μm breed, ± 75 μm lang en 20-30 μm buiten de asci uitstekend.
Vindplaats	op stengels van grasachtige (Phragmites), in een moerassig of in ieder geval vochtig gebied, juni.

Peziza ampelina Quéf.

In april meldde Jo Bollen een donker paarsbruine *Peziza*. Bij determineren kwam hij bij de keuze tussen een vrij zeldzame (Z) en een zeer zeldzame (ZZZ) soort. Nader microscopisch onderzoek (met o.a. sporenmeting, probeer hiervoor een mogelijkheid te vinden!) leerde dat het toch de ZZZ-soort was. Een mooie vondst, die overigens al eens eerder in Wylre is opgetekend.

Beschrijving

Apothecium	diameter tot 56 mm, eerst bekervormig, dan schotelvormig tot vlak uitspreidend, rand jong naar binnen gekruld, later naar onderen omgebogen, iets golvend en ingescheurd, steelloos met substraat vergroeid, buitenzijde eerst ruw korrelig, later vooral onder glad wordend, jong beige, onderzijde lichtbeige, oud aluminiumkleurig tot wit, rand oud iets bruinzwart verkleurend.
Hymenium	vrij goed te verwijderen, glad, later onregelmatig gerimpeld, eerst iets glanzend nat, later droog en dof, jong violetachtig, oud bruinviolettig, Meth. 8F4.
Vlees	2-3 mm, breekbaar, smaak en geur nauwelijks.
Sporen	elliptisch met stompe top, glad, meestal met twee, maar ook met verscheidene kleinere oliedruppels, 18-22x9-12 μm .
Asci	8-sporig, met stompe top, J+ in Melzer's.
Parafysen	slank, boven verdikt met stompe top met korrelige inhoud, duidelijk buiten de asci uitstekend
Standplaats	solitair op vochtige leembodem, onder een omgevallen Schietwilg (<i>Salix alba</i>), april
Afbeelding o.a.	Breitenbach & Kränzlin, p. 66.

Apostemidium leptospora (Berk. & Br.) Boud.

Op 20 mei dit jaar, tijdens de excursie naar Koningsteen bij Thorn, werd op een Wilg (*Salix*) een groepje kleine groenig-glimmende ascomyceten ontdekt. Zoals helaas nog al te vaak kon in het veld zelfs geen genusnaam gegeven worden. Maar de determinatie thuis verliep wonderlijk snel.

De zeer lange cilindrische asci met de zeer lange, naaldvormige sporen en de afzonderlijke apothecia lieten er geen twijfel over bestaan dat we te maken hadden met een soort uit de *Ostroporaceae*. En daar de apothecia oppervlakkig, schijfvormig en zittend waren, kwam je meteen uit op *Apostemidium*. De asci en sporen waren echter duidelijk langer (250–300 μm) dan bij de tot nu toe in de Standaardlijst vermelde soorten, nl. *A. guernisaci* (100–145 μm) en *A. fiscellum* (150–160 μm). Volgens Breitenbach en Kränzlin is de soort toch algemener dan laatstgenoemde soorten. In de toekomst zal meer op deze soorten worden gelet.

Beschrijving (summer)

Apothecium	–2 mm in diameter, lens-kussenvormig, hymeniumlaag groenig glad.	glanzend, buitenzijde zwart,
Asci/sporen	hyalien, zeer lang en slank, 250–300 x $\pm 2 \mu\text{m}$, de sporen zijn gesepteerd, en ze willen buiten de asci nog wel eens doormidden breken, zodat het lijkt alsof er kortere tussenzitten.	
Parafysen	gesepteerd, bovenaan tot 9 μm verdikt en soms vertakt.	
Voorkomen	op <i>Salix</i> , mei.	

Dank aan Jo Bollen voor de vondst en beschrijving van *Peziza ampelina*

Dank aan Piet Kelderman voor het vervaardigen van de microtekeningen.

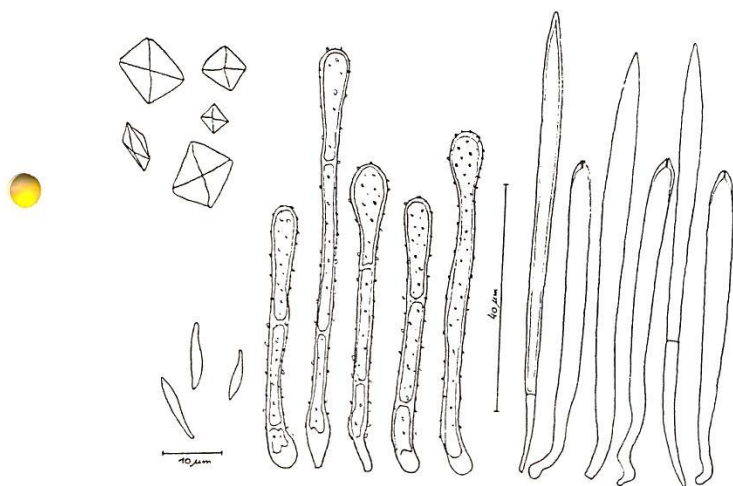
Literatuur

R.W.G. Dennis, 1949, Revision of the British Hyaloscyphaceae

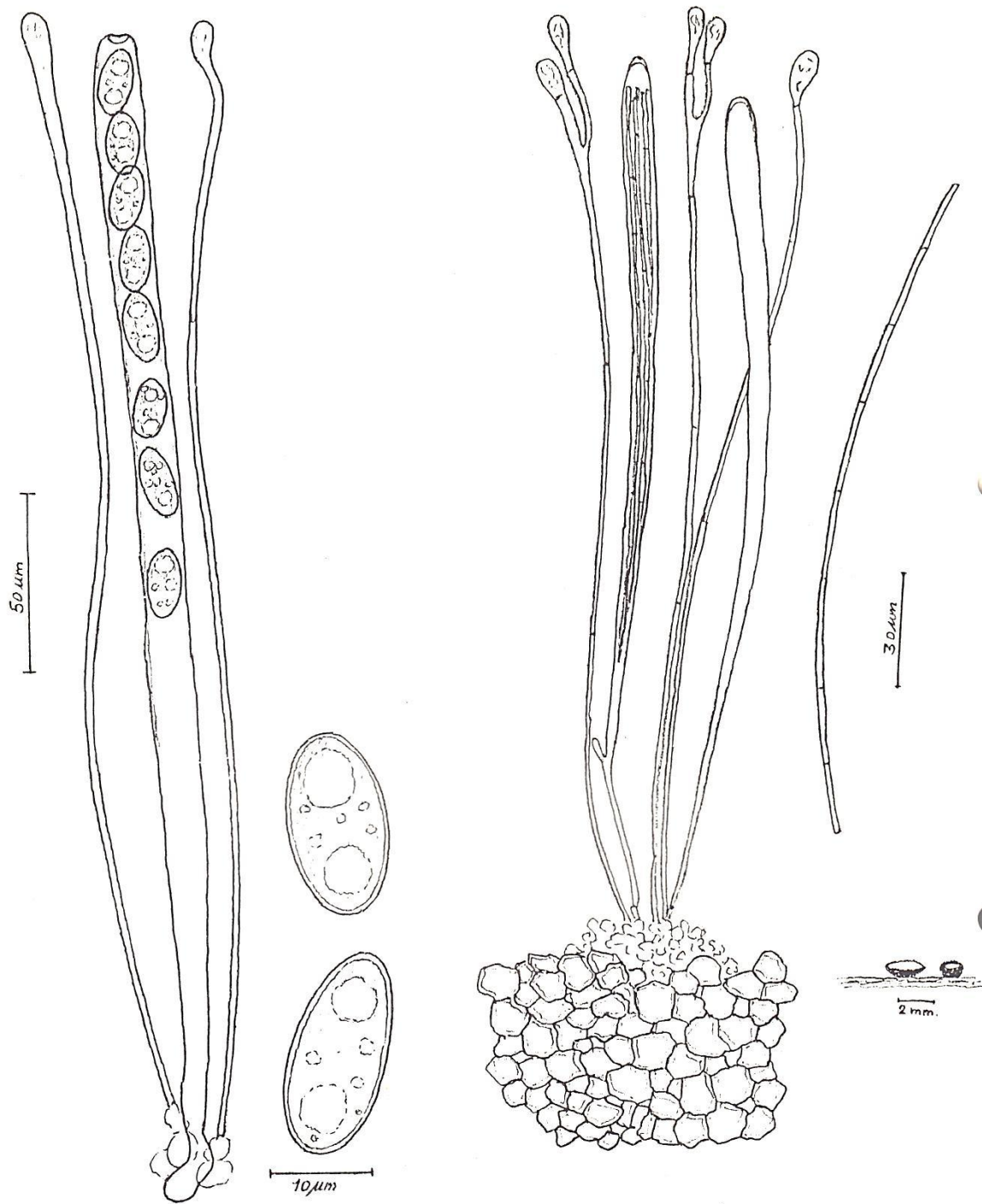
R.W.G. Dennis, 1978, British Ascomycetes

J. Breitenbach & F. Kränzlin, 1981, Pilze der Schweiz, Bd I, Ascomyceten

H. Hohmeyer, 1986, Zeits. f. Mykologie, Band 52(1), 161

Figuur: *Dasyscyphus roseus*, met kristal, sporen, haren en parafysen + 24/6/83

Figuur: links *Peziza ampelina* met sporen, en rechts *Apostemidium leptospora* met spore

Opnieuw onderzoek van start in Limburg

Het Dagblad voor Noord-Limburg meldde dit voorjaar dat het onderzoek aan de champignoncultuur aan het bekende Proefstation uit Limburg gaat verdwijnen en zal verhuizen naar de Betuwe. In Stramproy zal C. Pleunis echter starten met onderzoek naar de teelt van alternatieve paddestoelen (zie kranteknipsels).

Pleunis wil proefstation paddestoelen in Stramproy

door ONZE VERSLAGGEVER.

STRAMPROY – C. Pleunis uit Stramproy, één van de gebroeders die in 1989 de toen nog florierende champignonkwekerij Pleunis BV verkochten, overweegt aan de Horsterweg een onderzoeksstation voor de teelt van alternatieve paddestoelen te vestigen.

Hij heeft hiertoe een verzoek ingediend bij de gemeente Stramproy. In een onlangs gereed gekomen 450 vierkante meter grote loods, ongeveer anderhalve km van de failliete champignonkwekerij Pleunis BV, wil C. Pleunis proefcellen gaan installeren. Het plan is dat hierin op kleine schaal paddestoelen als morieltjes en inktzwammen zullen worden geteeld. In het proefstation zal hooguit één deeltijd-medewerker emplooi vinden.

Hobby

De gewezen manager van het champignonteeltbedrijf laat weten dat hij vooral omwille van „een leuke hobby” wil gaan experimenteren met het telen van paddestoelen. „Mocht het me lukken om een paddestoel te telen waar veel vraag naar is, dan zal ik uiteraard de kwekerijen benaderen.”

C. Pleunis vreest niet dat zijn onderzoeksstation zal worden verward met de failliete kwekerij Pleunis BV, die mogelijk door 22 werknemers in sterk afgeslankte vorm wordt voortgezet. „Het wereldje van de champignonkwekerijen en proefstations is relatief klein. Iedereen kent elkaar.”

Proefstation champignons definitief weg uit America

AMERICA – Het Proefstation voor de Champignoncultuur in America verhuist definitief naar de Betuwe.

Dat heeft directeur L. van Griensven gisteren desgevraagd bevestigd. Hij deed dat, nadat hij een groot deel van het personeel gistermorgen op de hoogte had gebracht. Bij het proefstation in America werken 45 mensen.

Van Griensven, die het onplezierig vond dat het nieuws gisteren al was uitgelekt, wilde geen verdere mededelingen doen omdat nog niet alle medewerkers waren ingeseind. Bovendien wilde hij eerst nog een gesprek met de dienstcommissie (ondernemingsraad).

De proefstations voor de champignoncultuur, boomkwekerij (Boskoop) en fruitteelt (Wilhelminadorp) krijgen een plekje in de Betuwe – de precieze locatie is nog niet bekend. De fusieplannen bestonden al langer, maar de betrokken onderzoekcentra hebben nu definitief het licht op groen gezet.

Het is de bedoeling eind dit jaar al met de voorbereidingen te beginnen. De kosten van het nieuwe proefstation bedragen ongeveer zestig miljoen gulden.

Nieuwe start Pleunis Stramproy

STRAMPROY – Onder de naam Pleunis Groep BV gaat de voormalige champignonkwekerij Pleunis in Stramproy komende week opnieuw van start. De rechter-commissaris in Roermond heeft gisteren toestemming verleend het enige tijd geleden failliet verklaarde bedrijf over te dragen aan twintig werknemers, die de nieuwe eigenaren zijn. Dat heeft de curator in het faillissement, mr. L. Aben, gisteren medegedeeld. Een notaris heeft inmiddels opdracht gekregen om de roerende en onroerende zaken van de kwekerij over te dragen aan de nieuwe eigenaren.